

Ik droomde dat je kwam

Koos Knol

Ik droomde dat je kwam

NOORDBOEK

© 2026 Koos Knol | Uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp: Mijke Wondergem

Boekverzorging: Elgraphic

ISBN 978 94 6471 472 2

NUR 320 | 521

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van uitgeverij Noordboek, Hellingbaas 1, 8401 JH Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (fsc) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

www.noordboek.nl

Inhoud

1. Voorwoord	7
2. Papua Blues, van zonnevlekken en inzicht	10
3. Mansar, doe je schoenen eens uit	16
4. De splinters vliegen in het rond	25
5. Leren tellen met vlooiën-bultjes	29
6. Overgewicht en een drager te veel	39
7. Van vooraanstaande families, tot slaaf gemaakten en kralen	45
8. Ik droomde dat je kwam	55
9. Songfestival	59
10. Als de schedel loslaat	68
11. Onze trom zingt de taal van de aarde	81
12. De schaduw van je ziel	91
13. Mag ik zien wat u in uw okselnetje heeft?	97
14. Ik ben een levende voorouder	105
15. Mijn steen heeft een kleintje gekregen	113
16. Thuiskomen	119
17. Mijn eigen steentijd	123
18. Gesnotter bij het zagen, ‘das is ja der Hammer’	131

19.	Verrijzenis in Eipo-mek	138
20.	Water in een stenen bijl zien stromen	145
21.	Tribale wetenschappers	149
22.	Een waardeloos stuk hout	156
23.	Je geboortekanaal door	161
24.	Heerlijk avondje in de jungle	165
25.	Josefien en de morgenster	171
26.	Knol-oliebol	184
27.	Dubbelportret Janus en Maus, twee Lani-mannen	194
28.	Mieren op het menu	202
29.	Het bamboe stoomfluitorkest	208
30.	Ze hebben daar blote, witte dames	213
31.	De idee-fixe over een buitengewest	218
32.	Dankwoord	224
	Beeldverantwoording	227

I.

Voorwoord

Vanuit interesse voor de vroege geschiedenis van de mensheid omring ik mij graag met archeologische en kunstzinnige voorwerpen uit het verre verleden. Zo liep ik tegen de schrijver van dit boek aan. Koos en zijn vrouw Paula handelen in tribale kunst uit Nieuw-Guinea, een groot eiland waar de oude mensen nog herinneringen hebben aan het stenen tijdperk van hun grootouders. Hun huis was in Wormerveer, bij mij in de buurt. Ik zie de toonzaal nog voor me, hoge ramen en in het midden lange tafels vol tribale voorwerpen zoals stenen bijlen en vijzels, primitieve potten, fetisjen, penis-kokers, sacrale zaken en tooi. Tegen de muren een overvloed aan machtig mooie schilden, peddels, speren en maskers voor traditionele feesten. Alles te koop voor een liefhebber met een smalle beurs zoals ik. Een paradijs.

Koos bleek over ieder voorwerp de meest opmerkelijke details te kunnen vertellen. Een enkele kraal was al voldoende voor een fantastisch verhaal van een kwartier uit een primitieve, animistische maar bijna voorgoed verdwenen wereld.

Het is een bijzondere man, geboren en getogen tussen de Papoea's in Nieuw-Guinea, net als Paula afgestudeerd antropoloog, vrolijk, belezen en bereisd en vol heel bijzondere verhalen.

Voor hem is het de gewoonste zaak van de wereld om met een schommelend vliegtuigje naar een onbereikbare plek in Nieuw-Guinea te vliegen, prauwen te kopen, een bemanning te huren en dan drie weken lang tegen de stroom in over wild kronkelende rivieren naar onbekende dorpen te varen – bijvoorbeeld naar het mythische Er en het nostalgische Waren. Onderweg werd er gebivakkeerd, een visje gebakken, vriendschappen gesloten en zo mogelijk wat spulletjes uit de tijd van opa en oma gekocht.

Koos vindt het ook heel gewoon dat hij niet alleen met zijn verstand, maar ook met zijn hart en zijn ziel intensief in aanraking is gekomen met mensen die nog dicht bij de vroege geschiedenis van de mensheid staan. Maar zijn positie is alerminst gewoon. Hij is een zeldzame schakel tussen ons verwarrende geglobaliseerde tijdsgericht en een verloren verleden. Hij spreekt de handelstaal vloeiend, heeft een netwerk van vrienden en gidsen tot diep in de wildernis, is nuchter maar heeft veel respect voor de gebruiken, de zienswijzen en de wijsheden van de talloze lokale culturen die al veertigduizend jaar – vrijwel op zichzelf- in het oerwoud overleven.

Ik ben blij dat Koos een vertelvorm heeft gevonden om zijn kennis, zijn emoties en zijn unieke ervaringen op schrift te stellen. Dat doet hij in lekker korte zinnen in de onvoltooid tegenwoordige tijd, zodat de lezer zich aanwezig voelt in de verhalen.

Alle mensen die de middelbare leeftijd voorbij zijn, voelen de weemoed van het verstrijken van de tijd, ze herinneren

zich de vertrouwde wereld van hun jeugd die nog wel in hen leeft, maar onbereikbaar is, voorgoed voorbij. In die zin zijn ook de waargebeurde verhalen in dit boek vol liefde, heimwee en herinneringen aan een verloren prehistorische wereld – ons aller verre verleden – en daarmee een heel bijzondere vorm van literatuur.

Bart Edel,

Voormalig veehouder, journalist en schrijfdocent

2.

Papua Blues, van zonnevlekken en inzicht

Een kronkelig stroompje klotst en klatert zachtjes langs de lemen oevers waar allerlei varentjes in het schemerlicht een groen schijnsel op het water achterlaten. Glashelder water, sliertjes wapperend wier, daartussen de zich verschuilende geschrokken garnaaftjes. Die zijn amper waar te nemen doordat ze zo doorzichtig zijn als het water zelf. Je ziet alleen twee kleine zwarte puntjes zich paarsgewijs voortbewegen die je helpen om de rest van het lijfje te ontwaren.

‘De grote zitten in holen langs de kant in het leem,’ zegt Jorry, achteromkijkend en wijzend naar beide kanten van de kreek. Hij is mijn beste vriend. Samen vermaken we ons vrijwel dagelijks in de jungle. Hij draagt in zijn vrije tijd, als hij niet naar school hoeft, stevast een tropenhelm. Van het oerwoud weet hij alles, hij vertelt er met vuur over. Als hij hier veertien jaar is, ben ik elf jaar en een kopje kleiner dan hij. Zijn opa groeide op in de premoderne tijd, zonder schaambedekking. De mijne in de industriële, moderne tijd, droeg lange broe-

ken om de schaamte te verhullen. Bij Jorry en mij, kleinkinderen uit twee werelden, vloeiden de tijden ineen en waanden we ons in het aardse paradijs. Die oerdegelijke oude tropenhelm kreeg hij van oom Johan, onderwijzer op de school van mijn vader. Jorry en z'n helm zijn onafscheidelijk. Het hoofddeksel past nog niet helemaal, het wiebelt losjes over zijn kroeshaar bij het lopen. Zijn ogen stralen pret uit, net als bij de andere jongens uit zijn klas, die zich de helm proberen toe te eigenen.

Mijn blote voeten gaan voorzichtig over de steentjes op de bodem van de kreek. De zonnevlekken in het groenig schemerlicht moeten iets bij me hebben opgeroepen. Hoe kom ik anders aan die weemoedige herinneringen als ik in een bosachtige omgeving een wtertje zie? Of dat nou in West-Papua, de Pyreneeën of in Westervolde is. Het oerwoud was de plek waar we samen lange middagen doorbrachten, het maagdelijk oerwoud dat begon bij de dakgoten van ons huis in Seroei, op het eiland Yapen in de Geelvinkbaai. Dichtbegroeid was het daar niet op de grond. En hoe gesloten het bladerdak in de hoogte ook leek, door de kleinste gaten priemden zonnestralen door tot op de bodem. Op bladeren en de humusrijke bodem speelden kringetjes wit licht hun lieflijk spel. Onder de waterspiegel lieten zonnevlekken je allerlei warrelingen van stroompjes zien. Het zijn echt de allermooiste zonnevlekken die op de betoverende waterspiegel vallen van zo'n kronkelend stroompje dat zich in het halfduister een weg baant tussen de woudreuzen door. De wereld was goed zo. Hoewel ik dat toen niet zo moet hebben beseft als nu, afdalend in ziel en herinneringen.

‘Ik zal er een paar voor je vangen,’ oppert Jorry. Met afgrijzen zie ik zijn hand in een van de holtes naar binnen gaan. Hij zit

op zijn hurken en buigt zijn bovenlichaam steeds dieper schuin naar beneden. Zo diep, dat zijn hoofd zowat verdwijnt in de varens. Hij lijkt zijn arm zo lang mogelijk te willen maken. Het water kleurt nu bruingeel van het loskomen-de leem. Zonnevlekken verworden daarin tot saaie spotjes. Intussen bedenk ik dat hij elk moment onder luid geschreeuw zijn arm zal moeten losrukken uit de kaak van een monster dat zich in donkere krochten schuilhoudt. Met een brede lach mompelt hij: ‘Hebbes,’ om mij, een tel later, een reuzengarnaal te tonen, spartelend, slaand met zijn staart. ‘Nu jij?’ vraagt hij.

Ik houd me groot, buig me weifelend voorover, steek voorzichtig mijn hand in een belendend holletje, maar durf niet zo ver te gaan als Jorry. Hoe grijp je zo’n beestje immers vast? En bijt het niet? ‘Veel verder,’ raadt Jorry me aan. Traag laat ik leem door mijn vingers gaan naast allerlei andere, niet te duiden rommeltjes. Ik probeer flink te zijn en meen opgelucht dat ik aan het eind van de gang ben gekomen, als daar ineens wat beweegt. Dapper grijp ik iets beet, trek vliegensvlug mijn arm naar buiten en zie hoe een kleine garnaal zich aan mijn bevende jongensvingers probeert te ontworstelen. ‘Zie je, zo doe je dat,’ roept mijn junglevriend me triomfantelijk toe. Even later komt onverwacht Simon, een klasgenoot van Jorry, tevoorschijn tussen het gebladerte en roept: ‘Ik zocht jullie, we gaan vogeltjes vangen!’

Jorry en Simon verdwijnen snel uit het zicht. Ik moet me rap uit de beek omhoog hijsen en achter hen aan rennen. Wat zij op blote voeten kunnen, kan ik niet eens op gympies. Pijlsnel over wortels rennen, doorns uit de weg gaan zonder er verder aandacht aan te schenken, snel wenden waar nodig, alsof ze

zweven over die hindernissen, terwijl ik op mijn snuit val en moet bedenken hoe ik zo snel mogelijk weer overeind kan komen. Plots hoor ik hun stemmen in de buurt, nu vanuit de hoogte. Ze zitten in een boom waar ze kleverige hars halen uit de bast van dunne takjes. Dat smeren ze tot bolletjes en bewaren die in een hand. Ik begrijp niet waar dat voor dient. ‘We zouden toch vogeltjes gaan vangen?’ vraag ik. ‘Ja kom maar mee,’ lacht Simon. ‘Ik weet een plek waar mooi gekleurde vogeltjes komen uitrusten bij het water. Die gaan we vangen.’

Iets in mij sputtert. Wil ik eigenlijk wel vogeltjes vangen? Waarom eigenlijk? Nieuwsgierigheid wint het: ik volg en vraag maar niet verder. We lopen nu weer langs het beekje, naar een plek waar het struikgewas dicht is en waar geen zonvlekken zijn. Jorry en Simon lopen zachtjes, zonder al te veel geluid te maken, naar een dode boom waarvan de takken deels over het water hangen. Ze pakken de bolletjes lijm en beginnen die uit te smeren op de gladde bast van een dunne tak die pal boven donker water hangt. In een mum van tijd is het gebeurd. Glunderend kijken ze me aan en ze beloven me dat er morgen een of meerdere vogeltjes zullen zitten die niet meer omhoog kunnen vliegen, omdat ze met hun potjes vast zitten. Ik kijk ze met afschuw aan en vraag: ‘Waarom doen jullie dat?’ ‘Om op te eten natuurlijk; eerst vastprikken op een stokje, daarna roosteren op een vuurtje,’ luidt het schrikwekkende antwoord. Ik besluit prompt morgen meer aandacht te geven aan mijn huiswerk van school, geen tijd te hebben en zodoende niet mee te hoeven.

Dan heeft Jorry nog een plan: ‘We gaan proppenschieten.’ Dat ken ik, dat is leuk! Ik weet ook precies waar we naar toe

gaan. We deden het al eerder. Aan de rand van het oerwoud, daar waar het schoolterrein begint, staat een boom waaraan lange slierten met kleine vruchtjes hangen. Later begreep ik dat het een vijgensoort moet zijn geweest. Jorry en Simon staan in een wip op de eerste tak. Triomfantelijk tonen ze me enkele snel geplukte vruchtenslierten. Intussen zoek ik alvast het ‘holle-pijp-gewas’ dat daar in de buurt langs een sloot groeit. In een ooghoek zie ik een reuzenuitloper van een grote varensort staan. Die staat me wel aan. Qua lengte lijkt ie op de staf van Sinterklaas, zo met die krul ook. Die stengel komt me nu goed van pas. De jongens zijn naar me toe gerend. Met hun kapmes snijden ze vlot een aantal holle pijpen af waarin de vijgjes precies passen. Nog voordat we ons gedrieën weer laten opnemen door de schemer van het woud horen we de stem van oom Johan. Die heeft ons ontdekt. ‘Het is tijd voor corvee in de schooltuin, Jorry en Simon. Onmiddellijk melden.’ Jammer, dat plotselinge einde, jagen met een proppenschietter in het bos op alles wat beweegt is opwindend. Maar blijkbaar hebben Jorry en Simon het bevel om aan te treden, even niet gehoord. We weten een heuveltje vlak naast een andere kreek waar boskalkoenen (megapoden, grootpoothoenders) hun eieren in verstoppen. Die eieren komen zonder broeden uit door de broeiwarmte van de bladeren. Daar bij de kreek beginnen we onze jacht. Links en rechts vliegen de propjes door het bos, niets is meer veilig. We schieten ook op elkaar, jagen en tollen in het rond. Met mijn staf van Sinterklaas zie ik er vervaarlijk uit, vind ik.

Plots is er een barse stem die door de jungle davert. Het is weer de stem van oom Johan, staand op de heuvel van de megapoden. Hij buldert van de lach als hij onze verschrikte gezichten ziet. Opgelucht lachen we mee. ‘En nu als de ge-

smeerde bliksem naar de schooltuin,' sommeert hij ons. We lachen maar het is tevens een moment van inzicht. Voor het eerst in mijn dan nog korte leven, word ik me gewaar van het onderscheid tussen hen en mij. Zij zijn donker, ik wit. Zij zijn van hier, ik ben maar tijdelijk in hun land. Zij hebben een plek waar ze zich thuis mogen voelen. Ik voorvoel dat ik over niet al te lange tijd afscheid zal moeten nemen. De vraag rest of ik me in het land van mijn ouders net zo thuis zal voelen als hier. De zonnevlekken en de betovering ervan zijn weg. Ik zou liever met ze zijn meegegaan, naar de schooltuin. Maar ik ben de zoon van het schoolhoofd.

Jorry en Simon hollen terug naar het schoolterrein, naar het corvee in de groentetuin. In mijn eentje slof ik terug naar huis, aan de rand van het oerwoud. Liever was ik niet de zoon van het schoolhoofd geweest en had ik nu corvee in de schooltuin met net zo'n mooie donkere huid als Jorry en Simon.